

Æ
R
Ø
S

PÅ SPORET AF EN **K**ØBSTAD

Ø
B
I
N
G

ÆRØ MUSEUM

ELEVHÆFTE
6. klassetrin

ÆRØSKØBING

PÅ SPORET AF EN KØBSTAD

Indledning

Byer tager form af de mennesker, som bor i dem og det her er historien om byen Ærøskøbing på Ærø.

Historien starter i middelalderen (1000-1536). Her opstod byen Ærøskøbing og gadenettet tog form efter hensynet til handel og sol og vind. Altsammen ting, der er med til at bestemme, hvorfor Ærøskøbing ser ud som den gør i dag.

Du kan blive klog på, hvad det gamle ord for by "købstad" betyder og om hvordan handel og søfart har fulgtes ad gennem tiden.

Du kan også læse om byens ældste hus og møde nogle af dets beboere i 1600-tallet, 1700-tallet, 1800-tallet og 1900-tallet. Til sidst handler det om, hvordan indbyggerne i Ærøskøbing passer på deres by i dag.

Så læs med og kom på sporet af en købstad og de mennesker, som har boet i den gennem næsten 900 år.

Ærøskøbing set fra øen Dejrnø, hvor der gik kvæg på græs. Tegningen er fra 1845.

Malermester Georg Urban
1949-1951

Caféjer Ulla Kiilgaard
1951-1986

Elise Marie Hansen
1986-1991

Antikvitethandler Søren Peter Schou og Nina Schou
1991-2000

Hvad er en købstad?

Ærøskøbing ligger på den nordlige side af Ærø og ud til Det Sydfynske Øhav. Byen ligger midt på øen på et sted, som var let at sejle til og hvor der var læ for vind.

Man mener at Ærøskøbing opstod som en handelsplads i 1100-tallet, der hvor Torvet ligger i dag. I løbet af de næste århundreder udviklede den sig, ligesom andre danske byer, til en købstad.

"Stad" er et gammelt ord for by og "køb" betyder handel. Borgerne i købstæderne havde særlige rettigheder til at drive handel og håndværk. Rettighederne var givet af kongen og blev kaldt for "købstadsprivilegier". Til gengæld skulle borgerne betale skat til kongen.

Markedsdag på Torvet i Ærøskøbing, ca. 1920.

Kort over Ærø fra 1648. Ærøskøbing ligger i den røde cirkel. Foto: Det Kongelige Bibliotek.

Borgere og bønder

Vi ved fra skriftlige kilder, at Ærøskøbing havde en borgmester i 1398. Derfor må byen have været en købstad på det tidspunkt.

De ældste købstadsprivilegier, som er bevaret, blev givet af Kong Christian 2. i 1522. Privilegierne gav byens borgere eneret på at drive fine-re håndværk og handel på Ærø. Det vil sige håndværk som krævede en uddannelse, som for eksempel snedker eller guldsmed.

Alle købstæder havde et segl eller mærke. Det blev brugt til at forsegle officielle dokumenter med lak. Ærøskøbings segl forestiller et lindetræ. Foto: Det kongelige Bibliotek

Torvet set fra Brogade. Kirken med tårnet og den gamle skole "Visdomskilden" (tv.), ligger der stadig. Den store bygning midt på Torvet var byens rådhus.

Al handel på landet blev forbudt og der blev indført "torvetvang". Det vil sige, at bønderne kun måtte købe ind i Ærøskøbing og at de kun måtte sælge deres korn, levende dyr, kød, smør og andet på byens torv.

Handelen foregik på ugentlige torvedage og på særlige markedsdage.

Købstadsprivilegierne var svære at håndhæve. Ærø er omgivet af vand og det var relativt let for bønderne at udskibe varer udenom købstaden.

Borgerne klagede flere gange til kongen for at få ham til at standse den ulovlige trafik. I 1623 blev det derfor forbudt for handelsskibe at lægge til andre steder end i Ærøskøbing. Fremover måtte bønderne på landet kun have fiskerbåde liggende.

Bøssehage

I udkanten af Ærøskøbing ligger en vej, som hedder Bøssehage. Den hedder sådan, fordi bønderne skulle "bøsse" dvs. betale bompeng, hvis de havde varer at sælge på byens torv. På torvet lagde bønderne tolden oveni prisen. Derfor var det i sidste ende byens borgere, som betalte afgiften.

Hvorfor ligger gaderne og husene

som de gør?

I gamle købstæder som Ærøskøbing førte vejen fra byens opland direkte til byens torv. Torvet var handelsplads og det var også her byens kirke, rådhus og brønde lå.

Hovedgaden i Ærøskøbing var Søndergade. Her mødtes landevejene fra øst, syd og vest.

Fra stranden og skibsbroen gik en "bro-gade" direkte op til Torvet. Den nære forbindelse til skibsbroen gjorde torvet til et optimalt sted for købmændene at bygge deres gårde.

Ved skibsbroen blev købmændenes skibe losset (tømt for last) og lastet (fyldt med last).

Begyndelsen af Brogade med skibsbroen i baggrunden. Foto fra ca. 1890.

Kort over Ærøskøbing fra 1670. Gadenettet i Ærøskøbings gamle by er stort set uændret. Hvis du står på havnen, er det derfor muligt at finde op til torvet ved hjælp af det gamle kort. Foto: Det kongelige Bibliotek.

Hvem boede hvor?

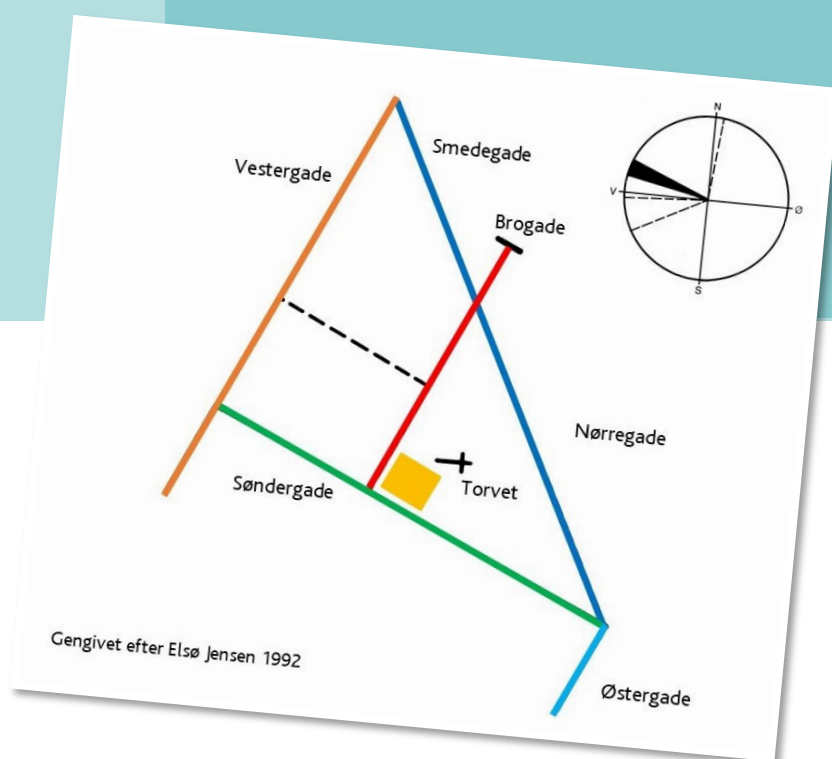
I dag er det eftertragtet at bo i Nørregade med udsigt over vandet, men sådan var det ikke tidligere. Placeringen ud til vandet gjorde det til et koldt og vindomsust sted at bo. Nørregade var derfor et sted for håndværkere, sømænd og småkårsfolk, der ikke havde så mange penge.

De velstående købmænd, embedsmænd og skippere boede i Søndergade og Vestergade. Af de to gader mener man at Søndergade opstod først, fordi husene her ligger optimalt i forhold til vind og sol.

I Danmark kommer vinden ofte fra vest. For at skabe mest muligt læ ligger Søndergade derfor drejet ca. 25 grader fra vest mod nord. Det gør at husene bryder vinden og skaber læ for hinanden.

Derudover drager husene i Søndergade fordel af solens bane. På sydsiden bliver solens stråler fanget ind af husenes gårdsrum. Det er med til at varme husene op. Endelig giver de lange sydvendte haver gode muligheder for at dyrke grøntsager og frugt.

Kortet viser Ærøskøbings placering i forhold til de fire verdenshjørner. Købstaden opstod omkring Torvet og bredte sig mod vest. Byen var omringet af marker, hvor der bl.a. blev dyrket korn, koriander, sennep, kommen, grøntsager, kål og løg.

Huse i Brogade ud mod Torvet. Læg mærke til hvordan Brogade falder ned mod stranden. Gengivet efter Rasmussen 1941.

Østergade blev kaldt for "Ramsherred"

Østergade blev kaldt for "Ramsherred", fordi at det var et rigtigt dårligt sted at bo. "Rams" kommer fra tysk og betyder ringe eller elendigt, mens "herred" fortæller om en gade i byens udkant. I dag findes Ramsherred stadig som gadenavn i bl.a. Odense, Rudkøbing og Svendborg og i Tranderup ligger vejen Ramshalen.

1600-tallet

Hertuger og konkurrence

Fra 1200-tallet og frem til 1867 var Ærø ikke en del af kongeriget Danmark. Øen hørte i stedet til hertugdømmet Slesvig, som strakte sig fra det nuværende Sønderjylland og et godt stykke ned i Nordtyskland.

Slesvig var delt mellem flere forskellige hertuger og det blev Ærø også. I 1600- og 1700-tallet gav det store problemer for borgerne i Ærøskøbing, som oplevede at byens købstadsprivilegier blev krænket.

Hertuger på Ærø

Fra 1622-1633 var Ærø et selvstændigt hertugdømme under hertug Christian af Ærø. Da han døde i 1633, blev øen delt i fire dele med hver sin hovedgård: Søbygaard, Voderup, Gråsten og Gudsgave.

Hertug Christians arvinger trak lod om hver deres del af Ærø. Samtidig lovede de nye fyrster borgerne i Ærøskøbing, at de ville respektere byens privilegier, men de glemte hurtigt deres løfte.

Hertugerne var interesseret i at tjene penge. Derfor aftalte de, at øens bønder fremover godt måtte sælge de varer, som købmændene i Ærøskøbing ikke ville have, til andre. Til det formål blev der oprettet to nye told- og færgesteder. Hvor de lå voksede landsbyerne Søby og Marstal frem.

Resultatet var at en stadig større del af handlen på Ærø gik udenom Ærøskøbing. Derfor måtte byens købmænd finde alternative måder at tjene penge på.

På kortet fra 1734 kan man se, at der er tegnet en skibsbro ind ved Marstal ligesom i Ærøskøbing. Foto: Det kongelige Bibliotek.

Grænseland og smugleri

Ærø lå på grænsen mellem Slesvig og Danmark. Det gjorde det fristende for øens befolkning at slå sig på smuglerhandel.

Folk på Ærø kunne i det skjulte købe varer i Slesvig for at sælge dem videre. Øhavet var fyldt med strande, hvor skibe kunne afsætte alt fra træ, jern og tjære til klædestof, vin, salt og krydderier. Med retur havde de ofte kreaturer og heste, som blev solgt på markeder i Slesvig.

Handlen var ulovlig, fordi ærøboerne ikke betalte told, når de førte varer ind og ud af landet. Smugleriet fortsatte frem til omkring 1750, hvor den danske konge Frederik 5. havde opkøbt hele øen og blev hertug over Ærø.

Søbygaard var en af de fire hovedgårde, som hertug Christians arvinger trak lod om. Hovedgårde var store gårde, som var fritaget for at betale skat, fordi de tilhørte adelen.

Hvilken hertug arvede hvilken del af Ærø i 1633?

- Philip af Glücksborg fik Voderup og Ærøskøbing. Derudover købte han Gråsten af arvingen Frederik af Nordborg, som hellere ville have penge end gods.
- Joachim Ernst af Plön fik Søbygaard.
- Hans Christian af Sønderborg fik Gudsgave.

Bertel Erichsen (ejer 1645-1701)

I 1645 opførte skipper og købmand Bertel Erichsen en købmandsgård i Søndergade. Gården omfattede det, som i dag er husene Søndergade 36, 38 og 40. Bertel boede i huset sammen med sin familie og drev handel. Derudover ejede han jord, som han også dyrkede.

Det var almindeligt, at købmænd ejede skibe og det gjorde Bertel også. Et af hans skibe hed FORTUNA og omkring 1670 brugte hans søn Claus det til at fragte smuglervarer til Langeland.

Smugleriet gjorde ærøboerne upopulære i købstæderne Fåborg, Svendborg og Rudkøbing. Borgerne klagede derfor til kongen og han øgede toldernes patruljering i området. Bertel Erichsen blev aldrig dømt for smugleri, men hans søn Claus blev snuppet og fik flere domme.

I 1600- og 1700-tallet foregik en del sejlads og småhandel med mindre skibe, kaldet "skuder". Købmænd, som Bertel Erichsen, havde skibe i søen fra marts til september.

1700-tallet

”Byens fornemste næringsvej”

”Byens fornemste næringsvej er søfart, da den selv ejer 54 fartøjer fra 2 til 34 læster. Ingen nedsætter sig her til at handle, uden, han enten selv går til søs, eller selv ejer et skib, eller i det mindste en skibspart.” Danske Atlas 1781

Citatet handler om Ærøskøbing og viser, hvordan søfart i løbet af 1700-tallet kom til at spille en stadig større rolle for byens borgere.

Hvor købmændene tidligere havde handlet i nærområdet - hertugdømmerne Slesvig og Holsten, Det sydfynske Øhav og Lolland - begyndte deres skibe nu, at sejle længere ind i Østersøen, op i Kattegat og ud i Nordsøen.

I 1700-tallet investerede borgerne i Ærøskøbing i en ny type skib; den hurtige jagt. Skibsportrættet er fra 1765 og forestiller jagten DE TRE SØSKENDE AF TROENSE.

Kort over Østersøen og de omgivende lande fra 1720. I anden halvdel af 1700-tallet sejlede skibe fra Ærøskøbing til byer i Norge, Tyskland, Polen og Rusland. Foto: Det kongelige Bibliotek.

Jagt-skipperne

De nye sejl- og handelsmønstre betød at købmændene handlede med varer, som aldrig kom til Ærø. Jagtskipperne fra Ærøskøbing opkøbte f.eks. sild og tørret fisk i Norge og solgte dem i de større tyske byer omkring Østersøen, som Königsberg og Danzig.

Hvor sejladsene tidligere havde til formål at sælge landbrugsprodukter fra Ærø, udviklede søfarten sig i 1700-tallet til at være et selvstændigt erhverv. Skibe kunne være ejet af én mand, men det var også almindeligt, at flere personer havde andele eller "anpart" i et skib.

Vestergade 44 og 46 blev opført til skipperne Lauritz Nielsen Kock og Albert Isaksen Riise. Husene stod færdige i 1786. I dag fortæller det om, at nogle af Ærøskøbings jagtskipper tjente gode penge i slutningen af 1700-tallet.

Rasmus Lauritzen Kock voksede op i Vestergade 44. Han blev skipper ligesom sin far og en af byens største skibsredere. Glas-maleriet viser ham og hans hustru Maria Dorothea.

Albrecht Simonsen Groth (1761-1775)

I 1761 overtog Albrecht Simonsen Groth Søndergade 36. På det tidspunkt var købmændsgården en af de største i Ærøskøbing. Udover bolig var der bryghus, stald og lade, foruden en "krambod" dvs. en tidlig form for købmændsbutik.

Albrecht opkøbte varer i Lübeck og 3/4 af hans kunder boede på Ærø. De sidste 1/4 boede på Fyn og øerne i Det sydfynske Øhav. I kramboden solgte han alt fra farvestoffer fra Indien til tobak fra Amerika og legetøj fra Nordtyskland.

Albrecht ejede ikke sit eget skib. Når han skulle have fragtet sine varer, hyrede han en jagtskipper til at klare transporten.

Albrecht og hans hustru Anne døde pludseligt i 1775. De efterlod sig otte børn i alderen 2-18 år.

Søfart som erhverv

I 1769 havde Ærøskøbing 1138 indbyggere. Ud af dem levede omkring 40 pct. af indtægter fra søfart. Det var kun drenge og mænd, som kunne blive søfolk, men ofte var skibe ejet af familiemedlemmer i fællesskab. I løbet af 1700-tallet opstod der flere slægter i Ærøskøbing, som havde søfart som erhverv. Kendte familienavne var Kock, Brandt, Clausen og Steen.

1800-tallet

Kornhandel og velstand

I 1834 havde Ærøskøbing 1.439 indbyggere og godt og vel 40 pct. af dem levede af søfart. Nogle familier måtte klare sig på en lille matrosløn, men der var også købmænd og skibsredere, som tjente store penge på handel med korn.

Kornhandels-perioden

I 1800-tallet voksede Europas befolkning så hurtigt, at produktionen af fødevarer ikke kunne følge med. Problemet var særligt stort i England, der var et af de første lande i verden, som blev industrialiseret.

Den store efterspørgsel betød, at købmænd spekulerede i at opkøbe korn og lægge det på lager, indtil priserne gik op. For at transportere kornet havde de brug for skibe, som kunne fragte det hen, hvor prisen var højest. Det gav arbejde til søfolk fra Ærø, som især sejlede mellem byer i Norge, Danmark, Slesvig og England.

Søfolk tog indimellem souvenirs med hjem. Fra de engelske havnebyer var det bl.a. porcelæns-hunde.

Kornhandelsperioden sluttede i løbet af 1870'erne. Store landområder i Rusland og Amerika blev opdyrket af nybyggere og verdensmarkedet blev oversvømmet af korn. Det medførte at priserne røg i bund.

Samtidig betød to nye opfindelser, at sejl-skibsfarten blev forældet. Med telegrafene blev det muligt at kommunikere og handle over store afstande, mens dampskibe var hurtigere end sejl-skibe. Ærøskøbings tid som aktiv søfartsby var ved at være forbi.

Ærøskøbings handelsskibe med byen i baggrunden. Tegningen er fra omkring 1850.

Byens huse

De gode tider i midten af 1800-tallet satte deres spor på Ærøskøbing. Når det gik godt for søfolkene, gav det arbejde til byens håndværkere og handlende.

Næsten halvdelen af husene i Ærøskøbings gamle bydel er opført i perioden fra ca. 1820 til 1880. Hvis ejeren havde råd blev bindingsværk mod gaden erstattet af murstensmur. Nogle byggede en kvistetage på deres hus for at få mere plads, mens andre udvidede dagligstuen med en vindueskarnap mod gaden.

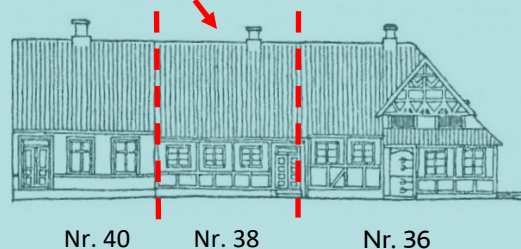
Det blev også almindeligt at kalke eller male husene i mange forskellige farver.

Hjørnet mellem Gåsetorvet og Nørregade i Ærøskøbing.

Skibsfører og reder Peter Wilhelm Brandt, hans kone Eleonora og tre af deres børn. Billedet er fra omkring 1860 og er et "daguerretypi" - en forgænger for fotografiet. Familien boede først i Nørregade, men flyttede siden til Søndergade 42.

Tagets "rygning"

Niels Lauritzen Kock og Salome Philipsdatter Kock (1799-1850)

Niels og Salome blev gift i 1798. De købte Søndergade 36 af Salomes far Philip Mortensen Hay og dermed var husets tid som krambod slut.

Niels var skipper og skibsreder. Som reder ejede han flere skibe i fællesskab med sin svoger og to af sine brødre. Fra 1799 og til sin død i 1828 havde han således part i 10 skibe.

Da Niels døde, overtog Salome Søndergade 36. For at tjene penge havde hun folk boende til leje. En af dem var en toldkontrollør. I 1843 blev han gift med Salomes datter Salome Catrine og de købte halvdelen af Søndergade 36.

Huset blev delt i først to og siden tre dele. Når man i dag står på gaden, er det kun tagets rygning, som afslører at Søndergade 36 engang var en stor købmandsgård.

Hvordan var det at gå rundt i Ærøskøbing en sommerdag i 1860'erne?

"Om sommeren, når en stor del af befolkningen færdes på søen, er byen meget stille og der ses kun få folk på gaderne, hvortil også den omstændighed bidrager, at dens kvindelige beboere næsten anse det for en skam, at komme på gaden om dagen. Når de ville udrette ærinder eller aflægge besøg, snige de sig bagom husene gennem haverne, og deres indkøb i butikkerne, som for gifte koner næsten kunne anses som forbudte steder, besørgeres om aftenen." Illustreret Tidende 1867.

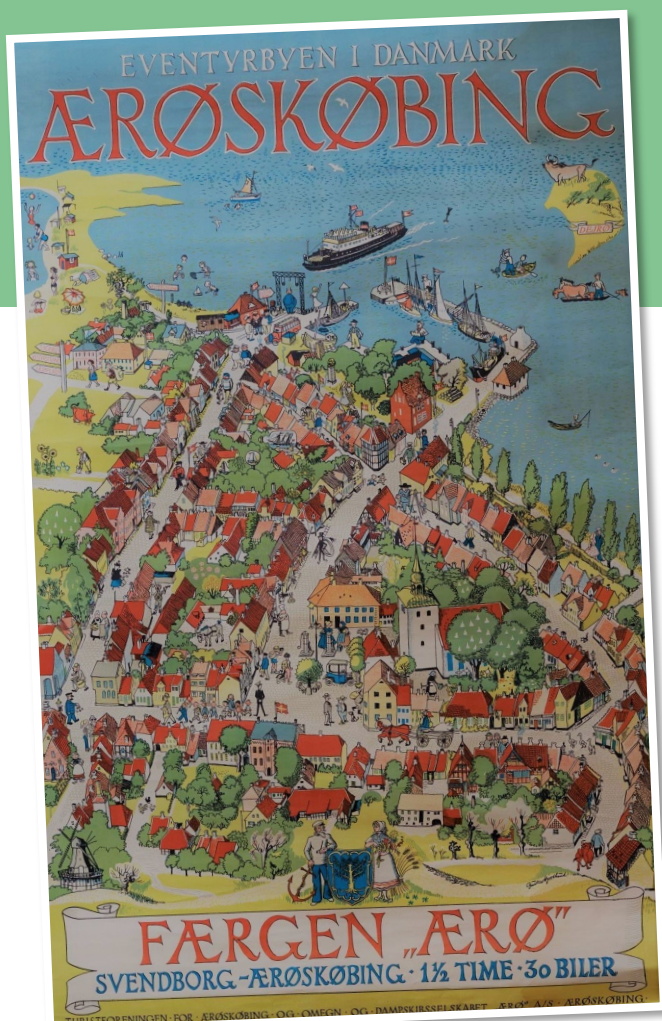
1900-tallet

Opdagelsen af Ærøskøbing

Omkring 1920 var Ærøskøbings tid som aktiv søfartsby ved at være forbi. Dampskibe udkonkurrerede sejlskibene. I 1903 kunne et mellemstort dampskib fragte den samme mængde gods, som alle byens 26 sejlskibe tilsammen.

Udviklingen betød, at stadig færre af byens indbyggere levede af søfart og at byens indbyggertal faldt. Mange unge mennesker rejste væk for at få en uddannelse eller finde arbejde. Derfor blev der født færre børn og byens befolkning blev ældre og ældre.

Op gennem 1900-tallet fortsatte Ærøskøbing med at være handelsby for folk på landet. Men der skete også noget helt nyt; Ærøskøbing blev opdaget af turister og tilflyttere.

Turister

I begyndelsen af 1900-tallet havde mange danske byer fået fabrikker, huse i flere etager og elektrisk lys. Men ikke Ærøskøbing og det gjorde den eksotisk.

I Ærøskøbing havde turisterne en fornemmelse af at rejse tilbage i tid. De kom for at opleve en uspoleret by, hvor livet synes mere enkelt.

Interessen for at holde ferie i Ærøskøbing voksede efter 1938, hvor Danmark fik sin første ferielov. Den gav alle lønmodtagere ret til 2 ugers ferie om året med løn.

Turismen skabte nye arbejdspladser, for gæsterne skulle have et sted at bo, spise og underholdes. I 1960 vurderede Ærøskøbings turistchef, at 100.000 turister havde besøgt byen i løbet af året.

Motorfærgen M/F Ærø Sund blev sat ind på ruten Svendborg-Ærøskøbing i 1960. Den havde plads til 700 passagerer, 40 personbiler og 7-8 lastbiler. Til sammenligning har hver af de to færger, som sejler på ruten i dag, plads til 395 passagerer og 42 personbiler.

Turistplakaten er fra 1953 og blev bestilt af turistbureauet og færgeselskabet. Den blev genoptrykt flere gange og findes både i en dansk, tysk og engelsk version. Tegnet af Gustav Hjortlund.

Tilflyttere og feriehusejere

I begyndelsen af 1900-tallet begyndte kunstnere at slå sig ned i Ærøskøbing og siden kom der flere tilflyttere til byen. Årsagen var, at der var arbejdsro og atmosfære og husene var billige.

Op gennem 1900-tallet blev flere af de gamle huse solgt til feriehuse. Udviklingen tog fart i 1950'erne, hvor stadig flere ærøskøbingboere flyttede fra den gamle bydel og ud i det nye parcelhuskvarter. De havde ikke lyst til at bo i de små, kolde og gamle huse, når de kunne bygge et helt nyt hus med oliefyr og badeværelse.

Der var imidlertid et problem. Stadig flere huse i Ærøskøbing blev brugt som feriehuse og byen risikerede at udvikle sig til en spøgelsesby udenfor sæsonen. For at forhindre den udvikling blev der indført bopælspligt i 1973. Det betyder, at husene i Ærøskøbings gamle bydel i princippet skal være beboede året rundt.

Billedhuggeren Gunnar Hammerich voksede op i København, men i 1915, da han var 22 år, købte Gyden 22 i Ærøskøbing. Huset blev indrettet med gamle møbler og brugt som feriehus.

Ulla Kiilsgaard (1951-1986)

I 1951 blev Søndergade 36 overtaget af Ulla Kiilsgaard. Hun købte huset efter en weekendtur til Ærøskøbing og bosatte sig sammen med sin hollandske veninde Beertje. Da de syntes, at byen og turisterne manglede et sted, hvor de kunne købe en kop kaffe, åbnede de cafeen "Kiøbinghus".

Inden da måtte huset restaureres for der var råd i en gavl, taget var utæt og tagspærene i hældede bagover, så huset rystede i stormvejr. Huset var blevet fredet af staten i 1919, som et af de første huse i Danmark. Det betød, at der ikke måtte foretages nogle ændringer på huset uden tilladelse fra Nationalmuseet.

Kiøbinghus blev indrettet med gamle møbler og antikviteter. Gæsterne kunne købe kaffe, te, kakao, sodavand og kage. Ulla solgte også keramik, små kister af gammelt træ og modelskibe til byens turister.

Postkortet viser haven til Kiøbinghus, hvor gæsterne kunne drikke kaffe, mens de nød byens atmosfære.

Før vandværket kom

Frem til 1952 var der ikke lagt vand ind i husene i Ærøskøbing og der var heller ikke nogle kloakker. Når indbyggerne skulle bruge vand, måtte de først pumpe det op af en brønd i gården. Hvis de havde brug for varmt vand til et bad eller en opvask, varmede de det på komfuret. Toiletet eller lokummet var også ude i gården. Fordi der ikke var nogle kloak blev tis og lort opsamlet i lokumsspande, som skulle tømmes en gang imellem.

ÆRØSKØBING

BEVARINGSVÆRDI(G)

I dag er Ærøskøbing en af Danmarks bedst bevarede byer. Det er ret unikt, at gadenettet i den gamle by stort set ikke er forandret siden middelalderen.

I andre byer forsvandt mange af de gamle strukturer i løbet af 1900-tallet for at skabe plads til biler og moderne byggeri. Når det ikke skete i Ærøskøbing skyldtes det, at byens indbyggere forstod, at deres by var en stor turistattraktion.

De første huse i Ærøskøbing blev fredet i 1919 og i dag er der 36 fredede huse i byen. Alle huse i den gamle bydel er imidlertid omfattet af en lokalplan. Den skal sikre, at byen og dens huse bliver bevaret på den rigtige måde.

Ifølge lokalplanen skal husejere bl.a.

- Bruge røde teglsten på taget.
- Sørge for at farven på deres hus følger en bestemt farveskala.
- Bibeholde gamle beslag, tagrender og nedløbsrør.
- Bruge vinduer med sprosser.
- Bevare originale døre.
- Have et husnummer i metal siddende over hoveddøren.
- Undgå at der vokser stokroser op ad husets facade.

I 1965 lukkede gasværket i Ærøskøbing. Efter pres fra en gruppe af borgere fandt man ud af, at det var muligt at sætte elektrisk lys i de gamle gaslygter. Sagen førte til etablering af Byhistorisk Forening, som stadig arbejder for bevaring af Ærøskøbings gamle bydel.

I 2002 fik Ærøskøbings borgere og kommunen den europæiske bevaringspris "Europa Nostra" for deres arbejde. Det var Prins Joachim, som overrakte prisen, men først blev han vist rundt i byen af borgmesteren og medlemmer af Byhistorisk Forening.

Litteratur

Elsøe Jensen, Jørgen 1992: *Danmarks Middelalderlige Byplaner. Fyn med om-
liggende øer*. Dansk Komité for Byhistorie. Odense Universitetsforlag.

Hofman, Hans de 1781: *Den danske Atlas over kongeriget Danmark*. Bind 7.

Kroman, Erik 1928: *Marstals Søfart indtil 1925*. Udgivet af Marstal Havne-
kommission.

Havsteen-Mikkelsen, Mette Eriksen 2018: *Hammerich i Ærøskøbing. Kultur-
møder og kulturbevaring*. Ærø Museum.

Kühl, Mikkel 2018: *Smugleri, skippere og langfart. Ærøskøbings søfart 1750-
1920*. Ærø Museum

Meyer, Carsten 2008: *Philip Kocks Hus. Ærøskøbings ældste hus - et gavlhus
fra 1600-tallet og dets historie*. Ærø Museum.

Mygh, Liselotte 1977: *Ærøskøbing omkring år 1800. Studier i købstadens
maritime miljø*. Københavns Universitet, speciale i historie. Upubliceret.

Rasmussen, Steen Eiler 1941: "Ærøskøbing Købstad - en Byundersøgelse.
Undersøgelse og Planlægning af vore købstæder". *Arkitekten*, månedshæfte
nr. 6. København.

Rasmussen, Carsten Porskrog et al. 2005: *De slesvigske hertuger*. Skrifter
udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 92.

"Ærøskøbing". *Illustreret Tidende*, årgang 8, 24. februar 1856.

ÆRØ MUSEUM

Copyright Ærø Museum 2020

Forfatter: museumsinspektør Sille Radoor Larsen

Fotos: Forfatteren og Ærø Museum, hvor intet andet fremgår.

Elevhæftet indgår i museets formidlingstilbud til 6. klassetrin *Ærøskøbing - På sporet af en købstad* og kan bruges som forberedelse til en byvandring i Ærøskøbing. For lærervejledning og mere information se www.arremus.dk